

Concept 7-3

1. ส่วนประกอบของเลือดคน $\Rightarrow$ นำเลือดที่ผสม anticoagulant มาเล็กน้อย ใส่ลงในหลอดแก้วทดลอง นำไปปั่นด้วยเครื่องปั่น พบว่าเลือดแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
  - 1.1. 55 % $\Rightarrow$ ของเหลว $\Rightarrow$ น้ำเลือด/พลาสมา (plasma) $\Rightarrow$ ชั้นบน
  - 1.2. 45 % $\Rightarrow$ เม็ดเลือด (blood corpuscle) $\Rightarrow$ เซลล์เม็ดเลือดแดง + เซลล์เม็ดเลือดขาว + เพลตเลต $\Rightarrow$ ตกตะกอนอยู่ชั้นล่าง
2. ปริมาณเม็ดเลือดอัดแน่น, hematocrit $\Rightarrow$ อัตราส่วนของปริมาณเม็ดเลือด/ปริมาณเลือดทั้งหมด $\Rightarrow$ ชาย 45 %, หญิง 40 %
  - 2.1. hematocrit ต่ำกว่าปกติ $\Rightarrow$ โรคโลหิตจาง (anemia)
  - 2.2. hematocrit สูงกว่าปกติ $\Rightarrow$ polycythemia
3. anticoagulant $\Rightarrow$ สารป้องกันการแข็งตัวของเลือด $\Rightarrow$ EDTA : ethylene diamine tetraacetate, sodium citrate, heparin
4. ถ้านำเลือดไปปั่นเพื่อให้เซลล์เม็ดเลือดแดง เพลตเลต และ โปรตีนไฟบริโนเจนแยกออกจากน้ำเลือด ส่วนที่เหลือจะเป็นน้ำใส ๆ ที่เรียกว่า ซีรัม (serum)
5. เลือดทำหน้าที่นำสารอาหารและออกซิเจนไปให้แก่เซลล์ และนำของเสียที่เซลล์ไม่ต้องการไปกำจัดออกนอกร่างกาย
6. เลือดเป็นสิ่งแวดล้อมภายในร่างกายที่สำคัญยิ่งของเซลล์
7. คนเรามีเลือดอยู่ในร่างกายประมาณ 7-8 % ของน้ำหนักตัว

<p>เม็ดเลือดแดง (erythrocyte, red blood cell)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • สร้างขึ้นใหม่ ๆ เป็นเซลล์ที่มีนิวเคลียส เมื่อเจริญเต็มที่ มาไหลเวียนอยู่ในกระแสเลือด จะไม่มีนิวเคลียสและออร์แกเนลล์อื่น ๆ • โดเต็มที่มี รูปร่างกลมแบน ตรงกลางเว้าเข้าหากัน (biconcave) $\Rightarrow$ เพิ่มพื้นที่ผิว • มีรงควัตถุ $\Rightarrow$ ฮีโมโกลบิน (hemoglobin) {1 globin + 4 heme} ซึ่งเป็นโปรตีนที่มีธาตุเหล็กเป็นองค์ประกอบ รวมตัวกับ O_2 ได้ดีมาก {1 heme รวมกับ O_2 ได้ 1 โมเลกุล} เกิดเป็น oxyhemoglobin มีสีแดง เมื่อปล่อย O_2 ไปแล้ว จะมีสีน้ำเงินเข้ม (สีของ hemoglobin ปกติ) <ul style="list-style-type: none"> • ปกติ hemoglobin จับกับ O_2 อย่างหลวม ๆ จึงมีความเหมาะสมในการทำหน้าที่ลำเลียงและปลดปล่อย O_2 ให้แก่เซลล์ แต่ CO รวมตัวกับ hemoglobin ได้ดี ถ้ามี CO มาก ๆ O_2 จะรวมกับ hemoglobin ไม่ได้ ทำให้อวัยวะขาด O_2 • การเร่งอัตราการสร้างเม็ดเลือดแดงในไขกระดูก เมื่อเซลล์ในร่างกายขาด O_2 เป็นผลจากการกระตุ้นของฮอร์โมน erythropoietin ซึ่งเชื่อว่า สร้างมาจากไต
---	--

CONCEPT 7-3

<p>เม็ดเลือดขาว (leucocyte, white blood cell)</p>	<p><u>จำแนกเม็ดเลือดขาวตามหน้าที่</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. phagocyte $\Rightarrow$ ทำลายเชื้อโรคโดย phagocytosis $\Rightarrow$ เจริญพัฒนาที่ไขกระดูก, นิวเคลียสคลอดเป็นพูหลายพูหลายรูปแบบ (polymorphonucleus) <ul style="list-style-type: none"> ● granular leucocyte $\Rightarrow$ สร้างจากไขกระดูก, มีนิวเคลียสแบ่งเป็นกลีบใหญ่ (polymorphonucleus) <ul style="list-style-type: none"> ● neutrophil $\Rightarrow$ 60-70 % ของเม็ดเลือดขาว, นิวเคลียสมี 2-5 (ส่วนใหญ่ 3) กลีบ $\Rightarrow$ phagocytosis อย่างเดียว ● eosinophil/acidophil $\Rightarrow$ นิวเคลียสมี 2 กลีบ $\Rightarrow$ กินเฉพาะ antigenantibody complex เท่านั้น + ทำลายสารที่เป็นพิษที่ทำให้เกิดการแพ้สารของร่างกาย เช่น โปรตีนในอาหาร ฝุ่นละออง เกสรดอกไม้ ● basophil $\Rightarrow$ นิวเคลียสมี 2 กลีบ, มีแกรนูลขนาดใหญ่และมีมาก $\Rightarrow$ phagocytosis สิ่งแปลกปลอม (แต่ด้อยกว่า neutrophil, eosinophil มาก) + หลั่ง heparin ป้องกันการแข็งตัวของเลือดขณะไหลเวียนในร่างกาย ● agranulocyte <ul style="list-style-type: none"> ● monocyte $\Rightarrow$ นิวเคลียสเป็นรูปไข่/เกือบมา/ไต $\Rightarrow$ phagocytosis (พอ ๆ กับ neutrophil) + สร้าง antibody 2. lymphocyte $\Rightarrow$ สร้าง antibody (โปรตีน) + phagocytosis (ไม่ดี) $\Rightarrow$ เป็น agranulocyte <ul style="list-style-type: none"> ● B-lymphocyte / B-cell $\Rightarrow$ เจริญพัฒนาที่ไขกระดูก, เนื้อเยื่อน้ำเหลืองที่อยู่บริเวณลำไส้ ● T-lymphocyte / T-cell $\Rightarrow$ เจริญพัฒนาที่ต่อมไทมัส (Thymus gland) ● ถ้าการสร้างเม็ดเลือดของไขกระดูกผิดปกติ หรือไขกระดูกไม่ทำงาน อาจเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว หรือ ลิวคีเมีย (leukemia) ซึ่งเป็นโรคที่พบบ่อยและเป็นอันตราย
<p>platelet, thrombocyte เศษเม็ดเลือด, กเกล็ดเลือด, แผ่นเลือด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ใช่เซลล์ เป็นชิ้นส่วนของไซโทพลาสซึมของเซลล์ชนิดหนึ่งในไขกระดูก ขาดเป็นชิ้น ๆ แล้วจึงเข้าสู่เส้นเลือด ● รูปร่างไม่แน่นอน ● หน้าที่ $\Rightarrow$ ช่วยให้เลือดแข็งตัวเมื่อเกิดบาดแผล โดยการหลั่งสาร thromboplastin

CONCEPT 7-3

น้ำเลือด / plasma	<ul style="list-style-type: none"> ● มีลักษณะและส่วนประกอบคล้าย extracellular fluid แต่มีโปรตีนมากกว่า ทำให้ OP ของเลือดสูง ● ของเหลว ค่อนข้างใส มีสีเหลืองอ่อน ● ประกอบด้วย $\Rightarrow$ น้ำ 90-93 % + โปรตีน 7-10 % <ul style="list-style-type: none"> ● โปรตีน $\Rightarrow$ ไฟบริโนเจน + albumin + globulin ● องค์ประกอบอย่างอื่น <ul style="list-style-type: none"> ● hormone, antibody, enzyme ● สารอินทรีย์ $\Rightarrow$ กลีโอะแร้, ไอออนต่าง ๆ $\Rightarrow$ NaCl, Ca, K, ไบคาร์บอเนต, I ● สารอินทรีย์ $\Rightarrow$ ของเสีย (ยูเรีย), กรดยูริก, แอมโมเนีย, สารอาหารโมเลกุลเล็ก ๆ (กรดอะมิโน กลูโคส ไขมัน) ● O₂, CO₂ ● น้ำเลือดทำหน้าที่ <ul style="list-style-type: none"> ● ลำเลียงอาหารที่ย่อยแล้ว กลีโอะแร้ ฮอร์โมน แอนติบอดี ไปให้เซลล์ที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ● ช่วยรักษาสมดุลความเป็นกรด-เบส สมดุลของน้ำ และรักษาระดับอุณหภูมิของร่างกาย
-------------------	--

1. เปรียบเทียบ

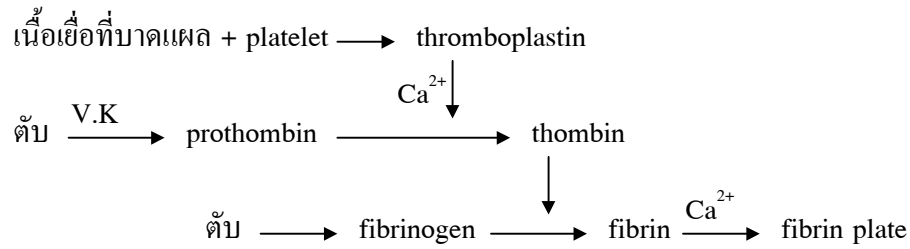
	RBC	WBC	PLL
ปริมาณ	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ชาย $\Rightarrow$ 5 ล้านเซลล์/เลือด 1 mm³ ● ผู้หญิง $\Rightarrow$ 4.5-5 ล้านเซลล์/เลือด 1 mm³ 	5,000-10,000 เซลล์/เลือด 1 mm ³ <ul style="list-style-type: none"> ● ในกรณีที่มีการอักเสบ เช่น ไข้ตั้ง อักเสบหรือปอดบวม จำนวนเซลล์เม็ดเลือดขาวจะเพิ่มขึ้นมาก ● การอักเสบที่เกิดจากเชื้อไวรัสหลายชนิดปริมาณ WBC จะลดลงกว่าปกติ 	250,000-500,000/ เลือด 1 mm ³
Ø	7-8 ไมโครเมตร	8-14 ไมโครเมตร <ul style="list-style-type: none"> ● บางเซลล์ใหญ่กว่า RBC เกือบ 2 เท่า บางเซลล์ขนาดพอ ๆ กับ RBC 	1-2 ไมโครเมตร
อายุ	100-120 วัน	lymphocyte 2-3 hr	10 วัน
แหล่งสร้าง	<ul style="list-style-type: none"> ● ระยะเอ็มบริโอ $\Rightarrow$ ถุงไข่แดง (yolk sac), ตับ, ม้าม (spleen), ต่อม้ำเหลือง (lymph node) ● ภายหลังคลอด $\Rightarrow$ ไชกระดูก (bone marrow) เพียงแห่งเดียว 	ม้าม ต่อมไทมัส ต่อม้ำเหลือง ไชกระดูก	

CONCEPT 7-3

แหล่งทำลาย	reticuloendothelial cell ซึ่งมีอยู่ทั่วร่างกาย ตามเนื้อเยื่อ ต่อม้ำเหลือง ตับ ม้าม และไขกระดูก $\Rightarrow$ มีคุณสมบัติในการ phagocytic		
------------	--	--	--

CONCEPT 7-3

1. การแข็งตัวของเลือด (blood clotting)

- 1.1. fibrin เส้นเล็ก ๆ ที่เกิดขึ้น จะรวมตัวกันเป็น เส้นใย (fibrin threads) โดยการช่วยเหลือจาก Ca^{2+} และ fibrin stabilizing factor และไปประสานกันเป็นร่างแห และมี platelet เม็ดเลือดต่าง ๆ มาเกาะติดอยู่ภายใน เกิดเป็นก้อนแข็ง
- 1.2. ร่างแห fibrin หดรัดตัวแน่นเข้า $\Rightarrow$ ดึงผิวบาดแผลให้เข้าชิดกันและปิดปากแผล
- 1.3. หลังจากเกิดการแข็งตัวของเลือด ส่วนที่เป็นของเหลวในร่างแห fibrin จะถูกบีบออกข้างนอก มีลักษณะเป็นน้ำใส ๆ เรียกว่า serum ซึ่งไม่มี fibrinogen หรือ fibrin เหลืออยู่
  - serum $\Rightarrow$ plasma ที่ไม่มีโปรตีน fibrinogen

2. การไม่หยุดไหลของเลือด

- 2.1. ตับผิดปกติ เช่น เป็นโรคตับแข็ง ตับอักเสบ (โปรตีนและเอนไซม์ที่ทำให้เลือดแข็งตัวผลิตมาจากตับ)
- 2.2. ขาดวิตามินเค

3. ระบบหมู่เลือด ABO

- 3.1. มีลักษณะพิเศษจากหมู่เลือดอื่นตรงระบบ ABO มี antibody อยู่ใน plasma เป็นธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องเคยรับเลือดมาก่อน
- 3.2. ที่เยื่อหุ้มเซลล์ของเม็ดเลือดแดง มีสารซึ่งเป็น antigen แต่ใน plasma มีสาร antibody บางชนิด ที่ไม่ต่อต้าน antigen ของตนเอง
- 3.3. เลือดตกตะกอน (agglutination) $\leftrightarrow$ antigen A + anti-A หรือ antigen B + anti-B

หมู่	A	B	AB	O
แอนติเจนบนเยื่อหุ้มเซลล์เม็ดเลือดแดง (สารเข้าต่อต้าน)	A	B	A,B	-
แอนติบอดีในพลาสมา (สารต่อต้าน)	anti-B	anti-A	-	anti-A, anti-B
ผลตรวจหมู่เลือด				
● anti-A serum	+	-	+	-
● anti-B serum	-	+	+	-
จำนวนประชากร	22 %	33 %	8 %	37 %

1. ระบบหมู่เลือด Rh

CONCEPT 7-3

- 1.1. ไม่มี antibody ที่เกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ
- 1.2. คนเลือดหมู่ Rh⁻ ได้รับเลือดหมู่ Rh⁺ $\Rightarrow$ antigen ของหมู่เลือด Rh⁺ กระตุ้นให้คนที่หมู่เลือด Rh⁻ สร้าง antibody Rh $\Rightarrow$ ถ้าให้เลือด Rh⁺ ในครั้งต่อไป antibody Rh จะต่อต้านกับ antigen Rh ทำให้เกิดอันตรายถึงชีวิตได้
- 1.3. erythroblastosis fetalis $\Rightarrow$ แม่ มีหมู่เลือด Rh⁻ ตั้งครรภ์ ลูกในครรภ์เป็น Rh⁺ $\Rightarrow$ มีโอกาสที่เม็ดเลือดจากลูกจะพลัดเข้าไปในระบบเลือดของแม่ และกระตุ้นให้แม่สร้าง antibody Rh $\Rightarrow$ ถ้าลูกคนต่อไป มีหมู่เลือด Rh⁺ อีก antibody Rh จากแม่จะเข้าไปในลูก ทำปฏิกิริยากับ antigen Rh ของลูก ทำให้เม็ดเลือดของลูกแตก เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตลูกได้ (แม้อยู่ยังมีชีวิตอยู่ ทารกก็จะป็นดีซ่านอย่างมาก)
  - วิธีแก้ $\Rightarrow$ เมื่อทารกคลอดออกมาแล้ว จะต้องถ่ายเลือดหมู่ O และ Rh⁻ ให้แก่ทารก (ให้เลือดหมู่ O เพราะยังไม่ทราบหมู่เลือดที่แน่นอนของทารกในปีแรก ๆ ให้ Rh⁻ เพื่อให้ปลอดภัยจาก antibody Rh ที่อาจตกค้างในเลือดของทารก)

หมู่เลือด	มี antigen Rh ที่เชื่อมขุมเซลล์เม็ดเลือดแดง	มี antibody Rh ในพลาสมา
Rh ⁺	✓	✗
Rh ⁻	✗	✗

1. การให้เลือด
  - 1.1. พิจารณาเฉพาะ antigen ของผู้ให้ กับ antibody ของผู้รับ (ในสภาพที่เป็นจริง antibody ของผู้ให้ไม่ค่อยมีผลต่อ antigen ของผู้รับมากนัก เพราะเลือดของผู้ให้มีความเข้มข้นน้อยกว่าเลือดของผู้รับ การตกตะกอนจึงเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย)
  - 1.2. การให้เลือดจะต้องระวังมิให้ antigen ของผู้ให้เป็นชนิดเดียวกับ antigen ของผู้รับ
  - 1.3. สรุปรหมู่เลือด ABO ที่ให้เลือดกันได้
    - 1.3.1. หมู่เลือดเดียวกัน
    - 1.3.2. หมู่ O $\Rightarrow$ universal donor $\Rightarrow$ ให้เลือดแก่ผู้อื่นได้ทุกหมู่ แต่ไม่สามารถรับเลือดจากหมู่อื่นได้
    - 1.3.3. หมู่ AB $\Rightarrow$ universal recipient $\Rightarrow$ รับเลือดได้ทุกหมู่ แต่ไม่สามารถให้เลือดแก่หมู่อื่นได้
  - 1.4. คนไทย 90 % เลือดหมู่ Rh⁺ ดังนั้นจึงไม่ตรวจเลือดระบบ Rh ในการให้เลือด (ในฝรั่ง มีการตรวจเลือดระบบ Rh ด้วย เพราะ % Rh⁻ สูงกว่าไทย)
  - 1.5. สรุปรหมู่เลือด Rh ที่ให้เลือดกันได้
    - 1.5.1. หมู่เลือด Rh⁻ รับเลือดได้เฉพาะ Rh⁻ เหมือนกัน
    - 1.5.2. หมู่เลือด Rh⁺ รับเลือดได้ทั้ง Rh⁺ และ Rh⁻
  - 1.6. เลือดของผู้บริจาค (donor) จะถูกนำเข้าสู่เส้นเวน ส่วนใหญ่จะเป็นเส้นเวนบริเวณแขนของคนไข้
  - 1.7. เลือดที่ได้รับบริจาคอาจจะมีส่วนประกอบครบหมดหรือไม่ก็ได้

CONCEPT 7-3

- 1.8. ผู้ให้เลือดต้องมีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไป
2. โรคติดต่อทางเลือด $\Rightarrow$ ไวรัสตับอักเสบ เอคส์
3. การเก็บเลือด
  - 3.1. แพทย์เก็บเลือดไว้ในขวดที่มีสารอาหารสำหรับเลี้ยงเซลล์เม็ดเลือดแดง และมีสารกันการแข็งตัวของเลือด
  - 3.2. เลือดจะถูกเก็บไว้ในธนาคารเลือด (blood bank) ในอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส
4. ความผิดปกติของระบบเลือด
  - 4.1. anemia : โรคโลหิตจาง $\Rightarrow$ ภาวะที่มีจำนวนเม็ดเลือดแดง, ปริมาตรอัดแน่นของเม็ดเลือด, ความเข้มข้นของฮีโมโกลบิน ลดลง
    - เป็นปัญหาทางโลหิตวิทยาที่พบบ่อยที่สุดทั่วโลก
    - ภาวะเลือดจางที่พบบ่อยที่สุด เกิดจากการขาด Fe
  - 4.2. hemophilia $\Rightarrow$ เลือดไม่แข็งตัว เลือดออกง่าย หยุดยาก
    - ถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม
    - มักเกิดเฉพาะในเพศชาย
  - 4.3. leukemia $\Rightarrow$ โรคที่มีการเพิ่มจำนวนของเม็ดเลือดขาวชนิดใดชนิดหนึ่งในเนื้อเยื่อ โดยร่างกายควบคุมไม่ได้ เนื่องจากการขาดปัจจัยที่ควบคุมการแบ่งตัวของเซลล์
    - โดยทั่วไป เรียก มะเร็งเม็ดเลือดขาว
  - 4.4. thalassemia $\Rightarrow$ โรคพันธุกรรมทางโลหิต $\Rightarrow$ โลหิตจางมาแต่กำเนิด + คีซ่าน
    - เป็นมาก $\Rightarrow$ การเติบโตไม่สมดุลกับอายุ ตับและม้ามโต หัวใจวาย